

Ю. В. Мелякова, кандидат філософських наук, доцент

ДЕКОНСТРУКЦІЯ КАЛІГРАМИ І ПРАВОВОГО ПОЛЯ (АНАЛІЗ СТРУКТУРНОЇ ДИНАМІКИ)

Застосування принципу інтертекстуальності в герменевтичній онтології права є спробою надати праву динамізму задля кращого прояву його сутності. У даному дослідженні здійснено аналіз техніки деконструкції М. Фуко малюнка Р. Магритта в цілях прикладання її в галузі символічного простору права. Деконструкція задає динаміки реальності права, змінюючи його онтологічний зміст. У ході дослідження всі форми буття права – подія, норма, процес, діяння, рішення – розглядаються як перформативний номологічний метатекст. Деконструкція правового метатексту дозволяє осягнути всю багатогранність розуміння права, відчути його конкретно-історичний характер, його спонтанно-ситуативне дихання.

Ключові слова: динамізм, поліонтичність, текст, реальність, деконструкція, каліграма, віртуальність, перформативність.

Динамізм сьогодні є однією із найпопулярніших категорій, модальностей та репрезентативних практик, найактуальнішим модусом буття та методом розуміння. У контексті постмодерну динамізм набуває застосування в техніці, науці, живописі, літературі, кінематографі, історії, політиці, праві тощо. Сенс динамізму як популярної тенденції узгоджується і проявляє себе через категорії: транзитивність, перформативність, інтертекстуальність, деконструктивність, креативність, дискурсивність, синергетична саморегуляція та, нарешті, віртуальність. Їх синтез утворює постонтологічний контекст буття. Так, інтерсуб'єктивістське визначення сучасного права ґрунтується саме на потенційності й динамізмі всіх форм буття права, мінливості його смислів і значень.

Актуальність даного дослідження обумовлена доречністю постнекласичного дискурсу на тему динамізму права в умовах глобальної комунікації, її мережевого регулювання та загального перезавантаження філософсько-правового методологічно-категоріального апарату. Феномен динамізму права є сьогодні предметом численних теоретичних концепцій та відкритих дискурсів, що відрізняються своїми аспектами та нюансами тлумачення буття права: від комунікативності до темпоральності. Активні пошуки в горизонті правового

динамізму зумовлені необхідністю онтологічного обґрунтування нових реальностей права в сучасному політичному світі.

Метою дослідження є доведення й аналіз динамічно-мінливого буття права шляхом деконструкції його структури: від тексту до діяння. Реальність самого права та його фактичність схоплюються у процесі безпосереднього переміщення від сенсу означаючого до сенсу означуваного. Даний герменевтичний прийом запозичено із філігранної практики деконструкції Мішелем Фуко каліграми Рене Магритта.

Ступінь дослідженості проблеми. Реальність права постмодерну та динамізм як його сутнісна риса виступають головною проблематикою в працях таких філософів, як І. Честнов, В. Четвернін, А. Поляков, С. Максимов, О. Стовба, Ю. Оборотов, О. Петровська, Н. Сатохіна, Л. Удовика, Н. Малиновська, С. Мурашова, Н. Ісаєв, Н. Андріанов, В. Касьянов, та у інших фахівців у галузі правової онтології. Методологія деконструктивізму, спробу застосування якої в галузі права здійснено в даному дослідженні, запозичена у С. Жижека, Ж. Дельоза, Ж. Бодріяра, С. Корнева, П. Рікьора та, нарешті, М. Фуко, зокрема із його віртуозного деконструктивного аналізу техніки каліграми та її «зворотного» малюнка.

За предметну основу дослідження взято правовий текст як головне поле для перформативних, деконструктивних та герменевтичних практик з метою виявлення тіла права. Подібні артикуляції в горизонті наративу взагалі є характерними для постмодернізму (П. Рікьор, Г.-Г. Гадамер, Дж. Остін, Ж. Дерріда, Н. Маньковська, О. Булова, Ю. Грязнова, Ю. Крістева, Л. Усанова, В. Суслов та ін.).

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційні, транскомуникативні процеси, культурно-інтеграційні й ціннісні зміни, що відбуваються сьогодні у світовому просторі, вимагають не тільки правової оцінки та інтерпретації, але перетворення самого права в цілому на засадах інтерсуб'єктивізму, саморегуляції, динамізму й креативності. Право сьогодні постає як поле мерехтливих смислів, що деконструюється анонімними його користувачами й споживачами. Телос права максимально репрезентовано в перформативному наративі, дискурсі, які мають інтертекстуальний, плюралістичний, трансчасовий і транскультурний характер. Саме ці репрезентативні тактики дозволяють відобразити динамічну, мережеву, відкриту природу права постмодерну.

«Світ – як текст» – найвідоміший вислів Ж. Дерріда – є фундаментальним положенням постмодерністської філософії, яке охоплює всі без винятку сфери буття. У постмодернізмі реальність мислиться як гіпертекст, дискурс, інтертекстуальний полінартив, глобальний комунікативний простір. Не є ви-

нятком із нього і правова реальність. Уявлення про реальність як про багатозаровий деконструйований текст обумовлене актуальним сьогодні прагненням схопити динамізм будь-якого символічного простору (навіть правового), що досягається шляхом перформативних тактик та інтеріоризуючих структуралістських алгоритмів інтерпретації. Хоча в постмодернізмі динамізм права вбачається не тільки у текстуальному його вимірі, але в самій його екзистенційній, а також соціальній сутності, феноменологічній значимості або діалогічній природі, комунікативному статусі та поведінковому полі правових людських вчинків, процесуальності, нарешті у темпоральній структурі правової події. До речі, деконструкція правової події дозволяє розуміти право як свого роду відсилання дії до її наслідків – мерехтіння буття чистого права.

Нижче мова піде про віртуальний спосіб буття права як символічної реальності, повністю повноцінної та рівноцінної іншим реальностям, що співвідносяться в поліонтичному відкритому середовищі. Деконструктивність права по-різному виявляє себе в події права, бутті суб'єкта права та бутті правового тексту. Для сьогодення характерна гонка за реальністю речі – згідно з Ж. Бодріаром – симулякром четвертого порядку, справжністю й тілесністю [1]. Ця гонка дозволяє встановити загальну сутнісну характеристику буття реального – динаміку, що також, як виявилось, виступає головною рисою буття Віртуального. Поліонтичне реальне постає в постмодерні як між-буття, безперервна трансгресія від реальності до реальності, розрив тканини ілюзії та позамережева пустота. Подія права тут існує як спонтанна інсталяція сукупності воль.

Саме в цій дієвій пустоті здійснюється становлення по-новому вільного суб'єкта. Суб'єкт-хакер, захищений анонімністю, прагне до відшарування своїх масок і ролей. Його справжність, автентичність, тілесність виявляють себе саме у процесі переходу від сцени до сцени у ролевих соціальних постановках. «Тактикою справжності» у симулятивному просторі мережі, власне, і є деконструкція. Деконструкція – це довільна автентична гра ролями – їх алогічне зіткнення – «перпендикулярне буття» [2]. Різновидом симулятивного простору виступає й інституційна реальність права, зокрема нормативне поле в рамках тієї чи іншої системи права.

Що стосується тексту, то він як семантичне буття реальності має свої характерні властивості та виразні можливості – певну перформативність. Саме перформативність дозволяє адекватно відобразити динамізм буття реального. Юридичний текст – знакова нарація або висловлювання – може бути розглянутий як віртуальне буття права внаслідок довільного оперуван-

ня в ньому атлетичними та деонтичними модальностями на принципах модальної логіки.

Деонтологічний вимір буття-належного, про яке йдеться у С. Максимова [3], конструюється саме в семантичному полі правових категорій: дозволено – заборонено, необхідне – випадкове, належне – бажане, обов’язкове – дозволене і т. д. За О. Стовбою, належне є «апріорною значимістю» права, інтерсуб’єктивним сенсом права у свідомості людини [4]. Свій модус належності право набуває саме через інтеріоризуючу мову. Мова завдає праву зверненості на вимогу, обов’язковість, необхідність, належність певних дій, тобто ще до досвіду надає спрямованості на зразок.

Згідно з І. Честновим, належне є буттям симулякрів, а не субстанцій [5]. Тобто право-належне є симулякр – динамічний, відкритий, незакінчений та гнучкий образ права, що обумовлений саме інтерсуб’єктивною взаємодією агентів правовідносин. Тому сутність права-належного постає не як вимушеність і невідворотність, а як абсолютна можливість, структурно необмежене поле ймовірності, свобода смислів і прав, тобто віртуальне буття.

Проблема законності й справедливості вирішується саме у логіко-семантичному просторі – у полі висловлювань. Власне логіка суджень наділяє правовим змістом будь-яку реальність – минулу чи сучасну, можливу чи ймовірну. Текст нормативного документа (закону, постановлення, указу, рішення суду, протоколу) завжди відносний щодо певної ситуації. З одного боку, він існує потенційно для накладання на ситуацію. З іншого боку, текст повинен мати самостійну цінність та життєздатність. Наприклад, ч. 1 ст. 11 Кримінального кодексу України тлумачить злочин як «суспільно небезпечне винне діяння або бездіяльність, вчинене суб’єктом злочину». Для того щоб під певною правовою ситуацією чи епізодом правової реальності поставити підпис «злочин», слід перед тим зіставити та встановити ступінь відповідності правової ситуації, про яку йдеться, із нормативним визначенням злочину. Саме успішність їх збігу об’єднає між собою злочин-дію і злочин-текст у єдине ціле – право як таке, у той час як окремо один від одного дія і закон – лише відсилки до права.

Проте результат накладання закону і дії у вигляді здійсненого права по суті є омертвленим правом, яке скінчило власне становлення і тепер прагне лише до своєї неактуальності. Такий триумф збігу «двох злочинів» – в житті і на папері – ставить крапку в розвитку конкретного «струмочка» правової реальності.

Отже, пульсацію реальності діючого права уявляється можливим відчувати лише у процесі просування від дії до її найменування. Власне сам шлях

«від – до» є схопленням і освоєнням онтології права в його динаміці. Де-конструкція як уявне розчленування й подальше переструктурування картини світу робить можливим проведення паралелей та знаходження принципів загальних моментів в інформативному горизонті каліграми та правової дії. За словами М. Фуко, успіх розуміння каліграми настає в момент залученості до гри форми і слова, маскування і затвердження, нісенітничі та смислу [6]. Каліграма створює міф через застосування письмових і малюнкових символів, кожен із яких відсилає до свого природного контексту. Так, вона промовляє одну й ту саму річ двічі – подвійна западня, неминуча пастка. Каліграма двоїста, вона розставляє речі такий капкан, який не здатні спорудити ані мова сама по собі, ані чистий малюнок. Каліграма змушує сковзати та взаємонакладатись, перекриваючи один одного те, що вона показує, і те, що вона говорить.

На думку М. Фуко, для виразної перформативності необхідно, щоб сам текст нічого не говорив суб'єкту, який розглядає його. Суб'єкт є глядачем, а не читачем. Як тільки він дійсно починає читати, форма розсипається. Навколо впізнаного слова, зрозумілої фрази решта графічних елементів миттєво розлітаються, уносячи із собою видиму повноту форми. Усупереч видимості, приймаючи форму птаха, квітки, дощу, каліграма не говорить: «це птах», «це квітка», «це дощ». Варто ж їй почати промовляти це словами, а словам видати свій зміст, як раптом виявляється, що птах улетів, квітка зав'яла, а дощ висох [6]. Каліграма не здатна говорити, вона ще надто під владою форми, надто підкорена поданню через схожість, щоб сформулювати твердження. Одна й та сама річ, намагаючись бути водночас видимою й такою, що читається, гине для погляду, виявляється непроникливою для прочитання.

Буття каліграми обумовлюється розрізненням, відмінністю форми й образу. Техніка подвоєння змісту через подібне, але відмінне дозволяє розуміти реальність концепту каліграми як віртуальну. Адже, за Ж. Дельозом, актуалізація віртуального завжди відбувається шляхом розрізнення, розходження чи диференціації. Актуалізація ж пориває із подібністю як процесом, так само як і з тотожністю як принципом. Актуалізація, на думку філософа, – завжди справжня творчість. Актуалізація є процесом, що наближує віртуальне, у той час як здійснення є процесом, що наближує можливе. Тому віртуальне і можливе не варто змішувати: можливе протистоїть реальному, коли віртуальне, навпаки, не протистоїть йому, воно само по собі володіє повною реальністю, його процесом є актуалізація [7, с. 259–260].

Якщо каліграма послідовно або демонструє, або прописує свій зміст і при цьому річ у ній схоплюється не в слові і не в образі, а у певний момент пере-

ходу від першого до другого, то, у свою чергу, картина Р. Магритта «Це не трубка», що детально аналізується М. Фуко, являє собою реконструйовану каліграму [6]. Текст і зображення на цій картині перерозподілені у просторі, кожен із них знов займає своє місце. Вони тут повністю автономні: малюнок зображує всі суттєві ознаки курильної трубки, а текст однозначно заперечує зображену річ. При цьому, незважаючи на видиме протиріччя в картині, виявляється, що вона являє собою успішну провокацію смислу через деконструкцію подвійної пастки попередньої каліграми.

Кожне нове звернення до картини Р. Магритта «Це не трубка» є відсилкою до речі у вищому ступені реальної. Якщо припустити, що розташована внизу картини фраза проголошувала би: «Це трубка», в такому разі цей підпис, виконуючи свою звичайну функцію, називав би повністю очевидне й знайоме, яке зовсім не потребує найменування. Сенс гри, до якої залучає картина Р. Магритта, полягає саме в тому, що текст дає зображенню ім'я шляхом заперечення його. Власне видимі грані протиріччя смислів побаченого та почутого залучають глядача до процесу становлення речі. Це відомий структуралістський прийом міфотворчості, коли зітканий із протиріч центонний інтертекст не фіксує і не називає сутності, але відсилає до них самих.

Неминучість співвіднесення малюнка із текстом, з одного боку, заплутує, змушуючи шукати аспект, у якому вони узгоджуються. Проте, з іншого боку, опозиція малюнок-текст звужує смисловий простір композиції, не дозволяючи нескінченно розвиватися образам, на які здатна творча фантазія глядача. Найменування картини однозначно стверджує те, чим не є зображений предмет, та безумовно заперечує його сутність, одночасно орієнтуючи на конкретні варіанти інакшого. Так, наприклад, «не-трубка» є вказівкою на те, що це лише зображення реального предмета, проте не він сам, або є підтвердженням оманливості наших уявлень про трубки як такі. Цим альтернативи розуміння міфу вичерпуються. Заперечення приналежності зображеного предмета до класу трубок свідчить про відмінність деяких суттєвих ознак зображеної трубки від справжньої, проте в той самий час стверджує їх очевидну схожість, оскільки підпис усе ж таки свідчить «це не трубка», а не «це не стіл» або «це не шафа».

Повернемось до проблеми співвідношення юридичних дії та факту через структуру тексту. Правовий вирок, що звучить «це злочин», вказує на очевидний та безумовний зміст конкретної протиправної дії. Цей зміст замкнеться у своїй вихідній точці абсолютного збігання всіх ознак ситуації – з одного боку, та положень закону – з іншого боку. Такий збіг є формальною

«ілюстрацією» права, поверхневою його симуляцією, яка не чутлива до часу й обставин. Користуючись бодріярівською лексикою, можна говорити про «прецесію симулякрів», коли «карта породжує територію» – іншими словами, коли текст закону породжує правову ситуацію. Це моделі без першопричини й без реальності (реальність не актуалізована) – симулякри другого порядку [1].

Правовий вирок, який звучить «це не злочин», однозначно заперечує злочинний зміст конкретного діяння внаслідок незбігання його сутнісних ознак із визначенням злочину в кримінальному законодавстві. Однак те саме заперечення вказує на топологічну близькість даного правового діяння та злочину, їх родову спільність, у межах якої вони займають полярні позиції. Діапазон навколозлочинних діянь вельми широкий, і тому однозначна й кінцева їх оцінка як відверто не-злочинних або злочинних уявляється дуже хисткою й непостійною. Виходячи із позитивно-правового принципу «дозволене все, що не заборонене», кваліфікуванню юристом діяння як злочинного або в тій чи іншій мірі протиправного передують тривалий аналіз цього діяння. Даний аналіз здійснюється з метою розпізнаваності діяння через встановлення міри його схожості, подібності й відмінності із прописаними в законі ознаками злочину. Матриця закону, яка накладається на юридичну ситуацію, промовляє цю ситуацію мовою права, обертаючи у симулякр нормативної копії. Іншими словами, правовий наратив опановує і заміщає вихідне діяння новою семантичною формою – нормативною інтерпретацією. Діяння абсолютно поступається своїм місцем тексту – символічному утворенню – і більш не проглядає крізь нього у своїй справжності, узагалі втрачаючи останню.

Уявимо, що стосовно певної дії (вчинку), що здається злочинною, винесене судження «це не злочин». Які існують підстави довіряти даному твердженню, крім визнання легітимності його джерела? Відверто кажучи, ніяких. Сенс злочинності чи не-злочинності діяння у повній мірі заданий інституційною матрицею правової системи. Видиме протиріччя між інтимним значенням вчинку та значенням формально-юридичного висновку з його приводу ще більше віддаляє їх один від одного, розверзаючи прірву сумніву. Очевидність збитку, що нанесений постраждалому, далеко не завжди є достатньою підставою для визнання дій кривдника злочинними чи взагалі протиправними. Так, наприклад, господар собаки, яка завдала середньої тяжкості каліцтва постраждалому, автоматично зовсім не стає порушником закону, доки жертва не доб'ється збудження проти нього судової справи, а суд не винесе йому обвинувального вироку, довівши той чи інший ступінь його провини.

Мова про те, що сама по собі нормативна база не здатна охопити однозначним тлумаченням абсолютно всі нюанси соціальної практики. Будь-яке право має свої прогалини. Однак, для того щоб забезпечити вживання норми в унікальну подію суб'єкта, змусити закон інтеріоризуватися в інтерсуб'єктивній правовій реальності, необхідно культивувати сумніви стосовно правових смислів та правових висновків, що безапеляційно стверджують: «це злочин», «це правове діяння». Якщо сумніви й недовіра є першим кроком до пізнання, то наступним за ним кроком стає припущення зворотного сенсу твердження та спроба реставрації первинної сутності, яка буде говорити сама за себе – за типом деконструкції каліграми Мішелем Фуко. Якщо припускати можливість самопрояву феномену дії та феномену права в їх орієнтації на справедливість, то в такому випадку, за порадою М. Фуко, «текст» і «зображення» не повинні бути автономними, розведеними у просторі та часі, а мають бути синтезовані. Слово й образ повинні сплітатися в цілісній динамічній інсталяції, утворюючи видиму повноту буття права, переконаність у його справедливості, природності й значимості.

Образ правової ситуації має відсилати до слова, а слово – до образу. Саме рух нашої свідомості в цій трансферній зоні – між досвідом життя та законом – є гарантією однократного усвідомлення правового сенсу конкретної «каліграми» буття. За словами М. Фуко, необхідно, щоб сам текст нічого не говорив суб'єкту, який його розглядає. Як тільки той дійсно починає читати, форма розсипається; навколо впізнаного слова інші графічні елементи чи зображення миттєво розлітаються, уносячи із собою видиму повноту смислу, образу [6]. Таким чином, не сама норма несе правовий сенс ситуації або дії, як і не сама ситуація первісно має правовий зміст. Правовий сенс виникає подібно проблиску іскри справедливості у свідомості інтерпретатора, яка трансгресує від події до норми, від норми до сенсу події.

Глядач, що занурений у простір цієї «каліграми» як у дійство живої інсталяції, сам виявляється буттям права на період інтерпретації та усвідомлення сенсу конкретної події. Так, у ході деконструкції правової реальності та обґрунтування динамізму права поняття «суб'єкт» безумовно тяжіє до поняття «глядач», що акцентує на безпосередній його участі у правовій ситуації. Добро, сумління, жертвність – за ними не стоїть жодного закону. Вони самі суть закон. Вони є той свідомий досвід, ті події, ті смисли, про які може повідомити не байдужий спостерігач, а свідок. Стосовно цього, намагаючись стерти межу між життям і законом, М. Ма-

мардашвілі пропонує замінити слово «спостерігач» на «свідок». Свідок завжди вже там, всередині, він конститується самою подією. Якщо спостерігач зберігає дистанцію по відношенню до процесу чи явища, то свідок не відокремлений від ситуації свідчення. Він невідворотно залучений до акту думки і дії [8].

На прикладі постструктуралістських міркувань М. Фуко про картину Р. Магритта можна заключити, що з усіх можливих наративів саме каліграма являє собою оптимальну перформативність та деконструкцію смислового поля, що забезпечує його динаміку. Однак проблемою залишається те, як втілити техніку каліграми в інтерпретації правової реальності. Як змусити правове поле «говорити» і «представляти» послідовно, забезпечити перформанс права через його нарацію?

Далі – про динамізм як умову розуміючого буття. Наочний та символічний топографічний приклад. Уявимо, що перебуваємо у певному добре знайомому нам місці, відкля споглядаємо конкретний архітектурний об'єкт, що перебуває на настільки значній відстані від нас, що ми не в змозі з упевненістю стверджувати, що це за об'єкт. Абсолютно очевидно, що за умов безпосередньої наближеності до об'єкта ми безумовно б його впізнали, проте ми не знали б, чи був це він у тих невизначених контурах, коли ми вели своє спостереження із первісної позиції, оскільки не знаємо, як само цей об'єкт сприймається на такій відстані. Можливо, що в момент спостереження ми споглядаємо зовсім інший архітектурний об'єкт, що міститься на пару кварталів ближче уявленого нами, а той, що передбачається в нашій уяві як достовірний, узагалі ховається за горизонтом із точки нашого спостереження.

Прояснити ситуацію допомогло б лише наше віртуальне наближення до невизначеного об'єкта – фактичний рух, у процесі якого ціль поступово окреслювалася б все чіткіше, прояснюючи форми і перетворюючи розпливчастий ландшафт у впізнавані околиці. При цьому наближатись до об'єкта варто виключно по прямій і найкоротшій відстані для того, щоб ні в якому разі не втратити послідовності сприйняття топосу, який має прояснюватись на очах у міру скорочення дистанції, інакше кажучи, не втрачаючи зв'язку з об'єктом. Однак технічна неможливість подібної «супутникової» екстраполяції реципієнта залишає нас загубленими у здогадках, яким не судилося виправдатись. Який же зв'язок між цими двома топографічними точками – спостерігачем та спостережуваним – уявний чи реальний, формальний чи фактичний, хибний чи істинний?

Подібним чином об'єкти й події могли б співвідноситись у хронологічному просторі, тобто на часовій дистанції, коли перевірити й встановити онтологічний та логічний зв'язки між ними міг би тільки рух у часі. Проте суб'єктивна пам'ять для цього – поганий помічник.

Наступна уявна символічна ситуація перетворює нас у пасажирів тролейбуса. Вікно салону перед нашими очима зтягнуте перфорованою плівкою. Ми дивимось у нього, і образи за вікном розщеплюються на дрібні елементи, невловимо розпадаються, нам не вдається зібрати їх у єдиний пейзаж. Тут тролейбус зрушив, набрав швидкості, і раптом, несподівано і невловимо для очей речі за вікном склалися у чітку рухому картинку, деталі якої навіть можна роздивитися. Саме рух, динамізм зробили той самий вихідний пейзаж досяжним для сприйняття. У динаміці його окремі фрагменти перестали бути автономними і набули своєї плінної змістовності. Схожа демонстрація динамічного змісту відбувається в процесі відтворення розкадрованої кіноплівки, яка наочно формує цілісний сюжет фільму.

Хід юридичного оперативного розслідування часто вимагає ретельного й детального відновлення ряду подій, що стосуються певної правової ситуації. Логічні міркування імпровізують віртуальний ланцюг подій, у черговий раз прокручуючи хронотоп подій, що відбулися. Завдання юриста – простежити розвиток пригоди, тобто запустити процес-реконструкцію подій, спровокувати саморух історії, а не просто відтворити детермінуючі її деталі. Процесуальність має грандіозне значення у реалізації права. Не випадково суть правосуддя як такого полягає у слові «процес», що символізує систематизоване й послідовне відтворення справедливості – динамізм як саму реальність права.

Необхідний динамізм є сутнісною властивістю віртуалізації права нарівні з його симулятивністю. Право, що віртуально симулюється, облишене соціально-інституційної реальності, однак досить чутливе до трансгресивності та нестабільності соціального світу. Із зміною своєї реальності – від духовно-субстанційної до ефемерного симулякра – право радикально змінює свою функцію. Воно більше не є стабілізуючим об'єктивним еталоном, а є індивідуальним інструментарієм, повністю залежним від місця й часу, однак абсолютно відкритим, досяжним, дієвим і ефективним у суб'єктивному досвіді захисту прав. Адже повністю доречно говорити про втрату правом своєї імперативності, об'єктивності, субстанційності, верховенства та власної цінності на фоні набуття ним значимості приватного, ситуативного знаряддя справедливості.

Р. Магритт у своїй репрезентації «Це не трубка» нагадує, що ніякої трубки на цих малюнках немає й бути не може – тільки зображення і слова, що відсилають до реальної речі. Проте висловлювання «це не трубка» не в силах виразити цю просту думку («трубки тут немає»), оскільки, як справедливо зауважує М. Фуко, неможливо визначити, чи вірне це висловлювання, чи хибне, чи суперечливе. Власне, залишається невідомим у даному випадку, що це є – чи зображення у його відношенні до реальної трубки, чи текст у його відношенні до зображення. Отже, важливе не тільки те, за що видає себе річ – за малюнок, чи за текст (тобто за символи якого роду), але й те, у якого роду відношеннях узяті ці символи [6].

Аналогічним чином, виходячи із множинності онтологічних форм буття права, успіх його динамічної деконструкції можливий саме на перетині всіх цих форм або реальностей права (ситуація-закон-рішення-дія). Це гарантуватиме найбільше наближення до оптимальної суті права в конкретному випадку його застосування. За умов, якщо в якості реальності права (або так званої «речі») постає очевидна правова подія, віддалена у часі (наприклад, злочин), у такому випадку картина злочину, що відновлена слідством, тією ж мірою, що і юридична констатація злочину, обґрунтована законом, набутимуть різного значення залежно від їх відношення один до одного. Реальна картина злочину і юридичний її опис можуть не збігатися настільки ж, як зображення й підпис на картині Р. Магритта. І лише динамічна техніка каліграми могла б розв'язати суперечності смислу та відновити справедливість.

Динамічний характер каліграми відповідає досить популярній у сучасній структурній лінгвістиці «перформативності». Перформанс – актуальна тактика тлумачення знакових систем та власне спосіб буття тексту сьогодні. Г.-Г. Гадамер визначав перформативність як «здійснення відповідності думки і дії, норми діючого мислення та осмисленої дії» [9, с. 41]. У Дж. Остіна введений ним самим термін «перформатив» відносився до таких висловлювань, у яких план мови збігався із планом дії, тобто таких, що одночасно були і мовою, і дією [10]. У Ю. Габермаса перформативність виступає умовою існування індивідуальності в комунікації [11]. На думку Ю. Грязнової, термін «перформативність» по відношенню до тексту означає, що текст не стільки говорить про щось, скільки показує дещо, супроводжує те, що висловлює, його здійсненням, чим ще раз підтверджує справжність змісту [12]. Так, Ю. Грязнова зауважує, що праця П. Фейєрабенда «Проти Методу» є дія, яка спрямована проти методу і здійснюється текстом; а його ж робота «Присвячення І. Лакатосу» (в смислі звертання до друга) розцінюється Ю. Грязновою

як безпосередня комунікативна дія, яка здійснена із розрахунком на відповідь. Це перформативні тексти. Отже, в не меншій мірі перформативним уявляється будь-який закон (норма права), що націлений на певного роду дію, та, зокрема, той, який до неї застосований.

Уявляється, що найбільш ефективний і динамічний мікс діяння та тексту у правовому полі – це судовий процес – пульсація реальності й семантики, каліграмна двоїстість: «неминуча пастка для речі, яку не здатна створити ані мова сама по собі, ані чистий малюнок» (М. Фуко [6]). У своїй процесуальній формі право є перформативним та здатним до деконструкції. Воно являє собою абсолютну можливість справедливості й потенційність примирення. Транзитивний характер судового процесу сприяє актуалізації множинних реальностей (суб'єктивних і віддалених у часі), їх суперечливому зіткненню та вибудовуванню нових правових смислів. Саме ці властивості, і перш за все динамізм, дискурсивність та відкритість, обумовили пріоритетність і навіть законотворчі функції судового процесу в англо-американській системі права.

Висновок. Таким чином, право постає у дослідженні як багаторівнева і неоднорідна реальність, сутність якої проявляється в різноманітних інтеріоризуючих практиках суб'єктів, що відтворюють її. Правовий текст «говорить» мовою подій і їх свідків, законодавчих норм та їх застосовувачів, матеріалів слідства й учасників правосуддя. Спроба деконструкції правової реальності дозволила проаналізувати техніку її розуміння, проводячи аналогію із технікою осмислення каліграми. Унікальна властивість останньої полягає у створенні образу через синтез явища і знаку. Обопільна відсилка один на одного кожного із них (явища і знаку) забезпечує момент схоплення унікального сенсу правової події в процесі її тлумачення. Образ права утворюється в акті зіткнення правової ситуації і правової норми у свідомості кожного суб'єкта-інтерпретатора як одноразовий спалах справедливості, десь у прогаліні між дією і законом, доки вони ще не злилися разом – в остаточний правовий висновок.

Отже, живий образ права є динамічним полем його інтерсуб'єктивних значень у міжсубстанційному топосі правової реальності. Осягається образ права лише шляхом деконструкції поля правових символів, які, не будучи субстанцією права, є, проте, елементами його реальності. Так, сучасна онтологія шукає сутність права не через надання субстанційних рис одній із форм буття права, а через утворення динамічної гри всіх форм його буття в межах багатовимірної поліонтичної реальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / Ж. Бодріяр ; пер. з фр. Володимир Ховтун. – Київ : Основи, 2004. – 230 с.
2. Корнев С. Имидж в эпоху спектакля [Електронний ресурс] / С. Корнев. – Режим доступу: www.inache.net/signs/30 (01.03.2008).
3. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления / С. И. Максимов. – Харьков : Право, 2002. – 328 с.
4. Стомба О. В. Право і час : монографія / О. В. Стомба. – Харків : Тім Пабліш Груп, 2016. – 368 с.
5. Честнов И. Л. Диалогическая концепция права / И. Л. Честнов // Неклассическая философия права: вопросы и ответы : монография / С. И. Максимов, Ю. Е. Пермяков, А. В. Поляков ; под ред. А. В. Стомбы. – Харьков : Б-ка междунар. журн. «Проблемы философии права», 2013. – С. 160–193.
6. Фуко М. Это не трубка [Електронний ресурс] / М. Фуко. – Режим доступу: www.rulit.me/books/eto-ne-trubka-navyazchivost-vzglyada-m-fuko-i-zhivopis-download-free-237837.html.
7. Делёз Ж. Различие и повторение / Ж. Делёз ; [пер. с фр. Н. Б. Маньковской, Э. П. Юровской]. – СПб. : ТОО ТК «Петрополис», 1998. – 384 с.
8. Петровская Е. Этика закона (М. К. Мамардашвили – Ж. Деррида) [Електронний ресурс] / Е. Петровская. – Режим доступу: www.intelros.ru/subject/figures/elena-retrovskaya/12333-etika-zakona-mk-mamardashvili-zh-derrida.html.
9. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики : пер. с нем. / Х.-Г. Гадамер ; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
10. Остин Дж. Л. Слово как действие [Електронний ресурс] / Дж. Л. Остин. – Режим доступу: www.studmed.ru/view/ostin-dzhon-slovo-kak-deystvie_956ac19b0c3.html.
11. Хабермас Ю. Понятие индивидуальности / Ю. Хабермас // ВФ. – 1989. – №2. – С. 35–40.
12. Грязнова Ю. Б. Анализ перформативного текста (П. Фейерабенд. Против методологического принуждения) [Електронний ресурс] / Ю. Б. Грязнова. – Режим доступу: www.sbiblio.com/biblio/archive/grjasnova_analis.html (2004).

REFERENCES

1. Bodriyar, Zh. (2004). Simulyakri i simulyatsiya. Kyiv: Osnovi [in Ukrainian].
2. Kornev, S. (2008). Imidzh v epohu spektaklya: <http://www.inache.net/signs/30>.
3. Maksimov, S. I. (2002). Pravovaya realnost: opyt filosofskogo osmysleniya. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

4. Stovba, O. V. (2016). Pravo i chas: monografiya. Kharkiv: Tim Pablsh Grup [in Ukrainian].
5. Chestnov, I. L. (2013). Dialogicheskaya kontseptsiya prava. Neklassicheskaya filosofiya prava: voprosy i otvety – Nonclassical philosophy of law: questions and answers. A. V. Stovba (Ed.). Kharkiv: Mezhdunarodnogo zhurnala «Problemy filosofii prava», 160–193 [in Ukrainian].
6. Fuko, M. Eto ne trubka: [http:// www.rulit.me/books/eto-ne-trubka-navyazchivost-vzglyada-m-fuko-i-zhivopis-download-free-237837.html](http://www.rulit.me/books/eto-ne-trubka-navyazchivost-vzglyada-m-fuko-i-zhivopis-download-free-237837.html).
7. Delez, Zh. (1998). Razlichie i povtorenie. Sankt-Petersburg: TOO TK «Petropolis» [in Russian].
8. Petrovskaya, E. Etika zakona (M. K. Mamardashvili – Zh. Derrida): [http:// www.intelros.ru/subject/figures/elena-petrovskaya/12333-etika-zakona-mk-mamardashvili-zh-derrida.html](http://www.intelros.ru/subject/figures/elena-petrovskaya/12333-etika-zakona-mk-mamardashvili-zh-derrida.html).
9. Gadamer, H.-G. (1988) Istina i metod: Osnovy filosofskoy germenевtiki. Moscow: Progress [in Russian].
10. Ostin, Dzh. L. Slovo kak deystvie: [http:// www.studmed.ru/view/ostin-dzhon-slovo-kak-deystvie_956ac19b0c3.html](http://www.studmed.ru/view/ostin-dzhon-slovo-kak-deystvie_956ac19b0c3.html).
11. Habermas, Yu. (1989). Ponyatie individualnosti. Voprosy filosofii – Questions of philosophy, 2, 35–40 [in Russian].
12. Gryaznova, Yu.B. (2004). Analiz performativnogo teksta (P. Feyerabend. protiv metodologicheskogo prinuzhdeniya): [http:// www.sbiblio.com/biblio/archive/grjasnova_analis.html](http://www.sbiblio.com/biblio/archive/grjasnova_analis.html).

ДЕКОНСТРУКЦИЯ КАЛЛИГРАММЫ И ПРАВОВОГО ПОЛЯ (АНАЛИЗ СТРУКТУРНОЙ ДИНАМИКИ)

Мелякова Ю. В.

Применение принципа интертекстуальности в герменевтической онтологии права является попыткой придать праву динамизм с целью лучшего проявления его сущности. В ходе исследования все формы бытия права – событие, норма, процесс, действие, решение – рассматриваются в качестве перформативного номологического метатекста. Данный текст подлежит интерпретации субъектом права в процессе понимающего бытия субъекта. Деконструкция реальности права в различных ее измерениях и структурах позволяет постичь всё разнообразие смыслов и многогранность бытия права, почувствовать конкретно-исторический характер права, его спонтанно-ситуативное дыхание. Право выступает изменяющимся вместе с действительностью, человеком, жизнью.

Ключевые слова: динамизм, полионтичность, текст, реальность, деконструкция, каллиграмма, виртуальность, перформативность.

DECONSTRUCTION OF CALLIGRAM AND LEGAL FIELD (ANALYSIS OF STRUCTURAL DYNAMICS)

Melyakova J. V.

The application of the principle of intertextuality in the hermeneutic ontology of law is an attempt to impart dynamism to law in order to better manifest its essence. During the study, all forms of being of law – an event, norm, process, action, decision – are considered as a performative nomological metatext. This text should be interpreted by the subject of law in the process of understanding the person's existence. The deconstruction of the reality of law in its various dimensions and structures allows us to comprehend the whole diversity of meanings and the multifaceted nature of the existence of law, to feel the specific historical character of law, its spontaneous situational breathing. The law is such that it changes with reality, man and life.

The reality of law manifests itself as a set of symbolic systems of diverse nature, they enter into interaction with each other in a performance that is artificially constructed by an understanding person. A legal text focused on the regulation of the individual wills of subjects must always be adapted to their spontaneous nature, and also directed at the specific manifestation of the legal person in all its unpredictability. Thus, the meanings of the performative legal text flicker along with the numerous free actions of those who realize and understand the law. The intrinsic value of law manifests itself depending on the effectiveness of the «articulation» of the forms of law and its means in achieving justice.

Deconstructive analysis of the law is aimed at distinguishing separate realities of law: social-practical (act, action), normative-institutional (law, norm), symbolic-interpretational (legal decision, process). Symbolic reality of law (this is a text) in the deconstruction acts as a dynamic space and demonstrative and formation of law, the field of its infinite self-manifestation. The deconstruction gives the possibility of the reverse movement in the horizon of law: the movement from the ready legal meaning to the reality of the event of law. With the help of a conditional opposition of all its realities (the legal decision – norm – act), the law manifests its authenticity. The authenticity spills through the crevices between the uncoordinated layers of his existence, which are deconstructed.

The legal text as a semantic reality has its own characteristics and expressive possibilities – a certain performativity. The performativity of law is manifested primarily in its simulative mode of being-proper. The being-proper is potentially aimed at the norm and absolutely concrete action leading to the application of this norm. It is the performative legal text that adequately reflects the dynamism of the reality of law. The legal text or statement is considered here as a virtual existence of law, due to the arbitrary operation in it of logical modalities.

The word and image in the performative text are intertwined in a holistic, dynamic installation, which determines the completeness of the existence of law, confidence in its fairness, naturalness, and significance. The deconstruction of a legal event makes it possible

to catch the reference of an action to its consequences – the flickering of the existence of pure law. The essence of the law-proper is not forcedness and inevitability, but is an absolute possibility, an unlimited field of probability, the potentiality of reconciliation, the freedom of meanings and rights.

Key words: *the dynamism, the plurality of ontological measurements, the text, the reality, the deconstruction, the calligram, the virtuality, the performativity.*

